

O'ZBEK TILIDA XALQARO TURIZM TERMINLARINING KICHIK KVALIFIKATSIYASI

Isroil Abdalimov

Guliston davlat universiteti tayanch doktoranti

E-mail: abdalimovisroil@gmail.com

Tel: +998994739601

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada o'zbek tilidagi xalqaro turizm terminlarining kichik kvalifikatsiyalanganligi berilgan bo'lib, unda ayrim turizmga oid terminlarning o'zbek tiliga shundoqligicha kirib kelganligini ko'rishimiz mumkin. Turizmga oid terminlarni guruhlariga bo'lish orqali muqobil tarjimasini topish masalalari ham ustuvor qilib belgilangan. Turizmga oid terminlarning semantikasi va leksikografiyasi bo'yicha so'z borgan

***Kalit so'zlar:** xalqaro turizm, muqobillik, turist, semantika, terminologiya, leksikografiya, tahlil, atama.*

A SMALL QUALIFICATION OF INTERNATIONAL TOURISM TERMS IN UZBEK

ABSTRACT

In this article, a small qualification of international tourism terms in the Uzbek language is given, in which we can see that some tourism terms have entered the Uzbek language. The issue of finding an alternative translation of the terms related to tourism by dividing them into groups is also set as a priority. The semantics and lexicography of tourism terms were discussed

***Key words:** international tourism, alternative, tourist, semantics, terminology, lexicography, analysis, term.*

НЕБОЛЬШАЯ КВАЛИФИКАЦИЯ ТЕРМИНОВ МЕЖДУНАРОДНОГО ТУРИЗМА В УЗБЕКИ

АННОТАЦИЯ

В данной статье дается небольшая квалификация терминов международного туризма на узбекском языке, в которой мы видим, что некоторые термины туризма вошли в узбекский язык. В качестве приоритетного также поставлен вопрос поиска альтернативного перевода

терминов, связанных с туризмом, путем разделения их на группы. Обсуждались семантика и лексикография туристических терминов.

***Ключевые слова:** международный туризм, альтернатива, турист, семантика, терминология, лексикография, анализ, термин.*

KIRISH

O'rganish bo'yicha maxsus ilmiy adabiyotlarni tahlil qilishda muammolar hozirgacha nazariy ekanligini ta'kidlashga imkon beradi. Lug'atning tashkiliy va tipologik xususiyatlari masalalariga kelsak o'zbek tilida xalqaro turizm sohasi terminologiyasi kam o'rganilganligicha qolmoqda. Bu haqiqat asosan turizm atamalari bilan izohlanadi va umuman dunyoning turli tillarida mehmondo'stlik sanoati nisbatan yaqinda maxsus lingvistikaning obyektiga aylandi. Bu leksik turkumning faqat ayrim jihatlari tahlil qilindi. Ayni paytda turizm sohasi tiliga qiziqish o'zbek va tilida, tilshunoslikda rivojlana boshladi, bu bo'yicha, xususan bir qancha dissertatsiyalar tayyorlanayotganligidan dalolat beradi. Shuni ta'kidlash kerakki, har qanday og'zaki belgi (shu jumladan uning atamasi) muayyan til milliy-madaniy xususiyatga ega o'ziga xoslikdir, bu uning semantikasida mavjudligini anglatmaydi. Shu bilan birga, terminologiyaning milliy o'ziga xosligi (birinchi navbatda ekvivalent bo'lmagan) bo'lishi mumkin. Juda yorqin, yoki ehtimol minimalligi tufayli u yoki bu og'zaki belgining o'ziga xos tizimli aloqalari boshqa milliy tilga o'tishi mumkin. Bu hodisa, albatta turizm terminologiyasi uchun ham xosdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI.

Turizm terminologiyasining chegaralarini aniqlash muammosi ilmiy lingvistik adabiyotlarda juda farq qiladi, shartli ravishda "tor" ga qisqartirilishi mumkin va bu haqda "keng" tushuncha bo'lishi ham mumkin. "tor" tarafdorlari nuqtai nazaridan yondashuv bu turizm terminologiyasi maxsus og'zaki so'zlardan iborat ekanligidir. Turizm sektoridan tushunchalarni bildiruvchi belgilar va ma'no tarkibi "turist", "turist" doimiy atamalari "turizm bilan bog'liq", "turistlar bilan bog'liq" (N. Boyanova, O.V. Danilenko va boshqalar). Shu bilan birga, ko'rib chiqilayotgan leksik tilning chegaralarini keng tushunish Guruhlarga ajratishda ularni yo'q qilishga olib kelmasligi kerak.

TAHLIL VA NATIJALAR.

Tahlil bizga tavsif qilish imkonini beradi. O'zbek tilidagi xalqaro turizmning terminologik tizimi zamonaviy davr tili bilan bir qatorda tematiklarning kombinatsiyasi sifatida umumiy semantika bilan birlashtirilgan guruhlar va

funktional maqsadda bir yo'nalishda deb olsak bo'ladi. Eng muhim tematik guruhlar orasida o'rganilayotgan terminologiyani quyidagicha ajratish mumkin:

1. Xalqaro turizm shakllari va turlarining nomlari (masalan, ta'lim turizmi, ekoturizm, ishbilarmonlik turizmi, diniy turizm, ekstremal turizm, virtual turizm, e-turizm, intensiv turizm, transchegaraviy turizm, ziyorat ekskursiya va boshqalar);

2. Xususiyatlarni nomlaydigan tushunchalarni belgilash, xalqaro turizm infratuzilmasini tashkil etish:

a) sanoatni, transportni qo'llab-quvvatlash tushunchalarini belgilash, xalqaro turizm va ularning xususiyatlari (masalan, aviachipta, aviatashuvchi, charter reys, muntazam reys, kruiz kemasi, transport xizmati, arzon aviakompaniya, bortga chiqish talonlari va boshqalar);

b) turistik xizmatlar iste'molchilarini joylashtirish tizimining nomlari va ularning o'ziga xosligi (masalan, apart-mehmonxona, butik mehmonxona, klub mehmonxonasi, kongress mehmonxonasi, kondominium mehmonxonasi, bungalov, kvartiralar, pansionat, villa, suite, yotoqxona, camping va boshqalar);

d) sohadan hodisa va tushunchalarning nomlari, xalqaro sayohatlar uchun ovqatlanish (masalan, ingliz kuzin, kontinental nonushta, to'liq pansion, yarim pansion, free tax, minibar, "a la carte", "a part" menyusi, lobbi bar, snack bar va boshqalar);

e) axborot va ekskursiyani qo'llab-quvvatlash tushunchalarining belgilari, xalqaro turizm (masalan, mehmonxona animatsiya, park, Disneylend, akvarium, suv parki va boshqalar.);

f) hujjatli ta'minot sohasidagi hodisalarning nomlari (masalan, agentlik shartnomasi, turistik vaucher, bojxona deklaratsiya, kelish kartasi, viza, oldindan viza va boshqalar);

3) belgilar turizm faoliyati tashkilotchilari va ishtirokchilari:

a) turizm sohasida faoliyat yurituvchi subyektlarning nominatsiyalari (masalan, mehmonxona gid, turoperator, host, resepsionist, turizm menejeri va boshqalar);

b) iste'molchilarni nomlash va turizm xizmatlari (masalan, turistlar, kruiz yo'lovchilari, kamperlar, biznes-klass yo'lovchisi va boshqalar);

4) yo'nalishlarning nomlari va turizm industriyasi ishtirokchilarining faoliyati va ularning xususiyatlari:

a) sohadagi asosiy tadbirlar va xizmatlar nominatsiyalari, xalqaro turizm (masalan, charter zanjiri, kongress-tur, paketli tur, reklama, trekking, booking va boshqalar);

b) nomlarni shakllantirish va rag'batlantirish uchun texnologiyalar, texnika va usullar, turistik mahsulotni amalga oshirish (masalan, menejment, host, turizm,

turistik mahsulotni diversifikatsiya qilish, yangi turistik yo'nalishlarni qidirish, kam byudjet tizim, iaviatsiya yo'lovchi tashish, moliyaviy lizing va boshqalar),

c) turoperatorlar va turagentlar faoliyatining xususiyatlarini belgilash (masalan, cancelling, bronni tasdiqlash, xalqaro pasportlar, insurance , keng qamrovli turistik xizmatlari, ekskursiya va boshqalar);

5) xalqaro turizm resurslarining nomlari:

a) eko-iqlim resurslarining nomlari (masalan, landshaft terapiyasi. klimatoterapiya, riviera, fyordlar, skerrilar, milliy park, saffari, termal suv, balneologik kurort va boshqalar),

b) tarixiy nomlar, madaniy manbalar (masalan, piramida, yodgorlik, karnaval, muzey va boshqalar),

d) ijtimoiy-iqtisodiy resurslarning nomlari (masalan, investitsiyalar, maxsus iqtisodiy zonalar tashkil etish, yuqori chegara xalqaro turizm sanoatiga kirish va boshqalar),

e) axborot resurslarining nomlari (masalan, kompyuter bron qilish tizimi, onlayn bron qilish, e- sayohat, dinamik narxlar ro'yxati; 3D parvozni ro'yxatdan o'tkazish; interaktiv parvoz xaritasi, o'z-o'ziga xizmat ko'rsatish terminallari va boshqalar);

6) davlat shakllari, usullari va tamoyillarini belgilash,xalqaro turizm sohasidagi faoliyatni tartibga solish (masalan, turistik xizmatlarni sertifikatlash, komissiya shartnomasi, federal qonun, kvotali dastur va boshqalar.).

XULOSA VA TAKLIFLAR

Albatta, sanab o'tilgan turizm terminologiyasi xalqaro turizm mazmuni va darajasi jihatidan juda farq qiladi, shuningdek, ularning tarkibiy qismlarining tabiati terminologik birliklari ham. Faktik materiallar, atamalar tahlilidan ko'rinib turibdiki zamonaviy o'zbek tilida xalqaro turizm strukturaviy xususiyatlari bizning tilga shundayligicha o'tib kelmoqda. Bunda o'z lug'at boyligimizdan ekvivalentini topa olsak nur ustiga a'lo nur bo'ladi. Bundan tashqari xalqaro turistik atamalar shundoqligicha kirib kelsa tilimizga bu turizmga o'z ijobiy ta'sirini ham ko'rsatishi mumkin. Bunda turistlar hech qanday muammosiz xalqaro turistik atamalardan foydalangan holda mamlakatimizda mehmon bo'lishi mumkin bo'ladi. Qayd etilgan fakt bizga xulosa qilishga imkon beradiki zamonaviyda xalqaro turizm tizimi atamalari O'zbek tilida hali shakllanish bosqichida.

ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. Yakhshieva Z. Features of the formation and development of Tourism and its terminology . Jizzakh. 2020.

2. Gavharoy Kuchqarova “Turizm terminologiyasining nazariy masalalari va tadqiqi” Academic research in educational sciences 2022.
3. Alkudax A. Lug’at rivojlanishining dinamik jarayonlari zamonaviy davr rus tilida "Turizm" tematik sohasi/ O.V.Zagorovskaya, A.Alkudax // Voronej Izvestiya Davlat pedagogika universiteti. – 2016. – № 1. – B.164-168.
4. Allan Beaver. “ A dictionary of travel and tourism terminology” London. UK. 2005.
5. Ken McIntyre “English for Tourism” USA.2012.